

مراقب باش زیرآب را نزنند

برای آنهایی که در بخش خصوصی یا دولتی کار و فعالیت می‌کنند، واژه «نان بریدن» نه تنها غریب و بیگانه نیست، بلکه باید خیلی هم مراقب باشند تا کسی نانشان را آجر نکند.

جام جم آنلاین: برای آنهایی که در بخش خصوصی یا دولتی کار و فعالیت می‌کنند، واژه «نان بریدن» نه تنها غریب و بیگانه نیست، بلکه باید خیلی هم مراقب باشند تا کسی نانشان را آجر نکند. آجرکردن و بریدن نان، روش‌های مختلفی دارد که در این زمینه به شکلی باور نکردنی پیشرفت کرده‌ایم.

غیرمتخصصان و بی‌هئران، حداقل این یکی را خوب بلدند و به کار می‌بندند. دلیلش هم این است که «نان بریدن»؛ سازمان‌ها مبتنی بر شایسته سالاری نیست؛ همین هم موجب شده است تا برخی به جای اثبات خود به تخریب دیگران بپردازند. آنانی که تخصص و هنری دارند با ارائه خدمات و دستاوردهای علمی و خلق آثار، خود را در برابر قضاوت دیگران می‌گذارند. این را حمید آیتی دکترای رشته مدیریت دولتی و استاد دانشگاه علامه طباطبائی به «جام‌جم» می‌گوید و تصریح می‌کند: «فعال مراقب باشید زیرآب‌تان نخورد تا بعد...!»

زیر آب زدن در خانه‌ها، زیر آب زنی در اداره‌ها

خیلی‌ها بر این باورند که زیر آب زنی یک بیماری در نظام اداری است، این گفته گرچه درست است اما تاریخی نه چندان دور گواهی می‌دهد که این موضوع یک فرآیند تکاملی داشته است، چون در ابتدا زیر آب خانه‌ها را زده‌اند، پس از آن نوبت به زیر آب زنی در اداره‌ها و سازمان‌ها رسیده است.

و اما داستان زیر آب زدن خانه‌ها؛ چیزی حدود صد سال پیش که خانه‌های قدیمی بدون لوله‌کشی آب تصفیه شده بود، چیزی به نام «زیرآب»؛ در انتهای مخزن آب خانه‌ها تعبیه شده بود که از آن برای خالی کردن آب استفاده می‌شد. در حقیقت این زیرآب به چاهی راه داشت و روش باز کردن زیرآب نیز به این روش بود که کسی درون حوض می‌رفت و زیرآب را باز می‌کرد تا لجن ته حوض از زیرآب به چاه برود و آب پاکیزه شود، اما مصیبت هنگامی رخ می‌داد که مالک خانه دشمنان و رقیبانی می‌داشت، آن‌گاه دشمن به قصد انتقام و ضربه کردن، زیرآب حوض خانه‌اش را باز می‌کرد تا تمام موجودی آب تمیزی را که ذخیره داشت از بین ببرد. صاحبخانه وقتی خبر از واقعه می‌یافت آهی از نهاد برمی‌آورد و می‌گفت: «زیرآبم را زده‌اند.» او دیگر هیچ آبی نداشت.

حالا دامنه این موضوع خیلی گسترده و پیچیده‌تر شده تا جایی که دکتر آیتی حتی آن را به حوزه‌های «فرهنگی» و «سیاسی» تعمیم می‌دهد.

وی در توضیح این موضوع می‌گوید: گاهی به دلیل نبود تحمل همدیگر در عرصه‌های سیاسی و فرهنگی، زیر آب زنی به عنوان یک شیوه رایج برای خارج کردن حریف از گود مورد استفاده قرار می‌گیرد. به تعبیری در چنین مواردی از سیاست ماکیاولیستی پیروی می‌شود، چون از هر شیوه و ابزاری برای حذف رقیب خود استفاده می‌کنند.

ریشه‌های زیر آب زنی

آن قدر حرف در این زمینه وجود دارد که آدمی گیج می‌ماند سر رشته این تخصص ناب را از کجایش بگیرد و چگونه سخن خود را در این هزارتوی کلاف پیچیده ادامه دهد. باید اذعان کرد حتی کشورهای توسعه یافته با تمام دانش و تکنولوژی‌شان، حداقل در این زمینه بسیار از ما عقب مانده‌اند!

به اذعان کارشناسان بخشی از این رفتارها ریشه در پیشینه فرد و محیط خانوادگی آنها دارد. البته در این زمینه هم نباید از فرهنگ و نوع مدیریت حاکم بر سازمان‌ها چشم پوشید. چون همه دست به دست داده‌اند تا نانی آجر شود و از مجموع این آجرها اتاق ریاست یا چنین چیزی بنا شود. حسادت، نبود تخصص لازم، پیشینه تربیتی و... از جمله عواملی است که فرد را به سوی غیبت و بدگویی از همکاران خود نزد مدیر سوق می‌دهد.

دکتر آیتی یکی از زمینه‌های بروز زیر آب زنی را خود مدیران می‌داند که به چنین افرادی میدان و عرصه می‌دهند. به اعتقاد او هنگامی که «هم آوایی» و «هم زبانی»؛ مدیر بالادست با فرد زیر آب زن وجود داشته باشد، چنین ناهنجاری‌ای

رشد و امکان عرضه می‌یابد.

اما مگر می‌شود که با وجود این دلایل، دست روی دست گذاشت و مدیران همچنان چشم و گوش خود را روی چنین حرف‌هایی باز کنند و در حالت خوبش آن را نادیده گیرند؟!

برخورد؛ قانونی یا اخلاقی

خیلی از مدیران بویژه آنهایی که بتازگی تکیه بر صندلی ریاست خود زده‌اند، برای اطلاع از حوزه ریاست خود بیشتر به سخن همکاران اکتفا می‌کنند تا مبدا توطئه‌ای علیه آنها شود یا کم‌کاری دیگر همکاران به پای دوران مدیریت با کفایت آنها نوشته شود. البته کارکشته‌های زیر آب زن هم خوب این را می‌دانند و معمولاً این مواقع فرصت مناسبی است برای #171؛ دیده شدن؛"؛ یا #171؛ نور چشم شدن؛"؛!

این تنها یک طرف ماجراست. از آن طرف نیز به دلیل سیستم اشتباه مدیریتی، مانعی اساسی بر راه پیشرفت، بروز نبوغ افراد و کارکنان شایسته به وجود می‌آید. نتیجه هم می‌شود افت کاری آن مدیر مدبر؛ می‌شود رنگ باختن ارزش و هنجارهای عمومی، می‌شود ناامنی محیط کار و هزار مساله دیگر.

قاسم قاضی، روان‌شناس و استاد دانشگاه در مورد پیامدهای زیر آب زنی در محیط‌هایی که این مساله در آنجا رایج است، می‌گوید: در چنین محیط‌هایی #171؛ ناامنی؛"؛ و #171؛ نبود اعتماد؛"؛ شکل می‌گیرد. به اعتقاد این کارشناس چنین رفتاری در دو چیز خلاصه می‌شود: #171؛ نخست ناامنی درونی شخص و دیگر این که چنین فردی اعتماد به نفس ندارد."؛

نکته: اگر فردی در اداره شما به امر زیر آب زنی اشتغال دارد و در آن شهره است، بدانید که چنین اشخاصی به زعم روانپزشکان دچار نوعی اختلال شخصیتی یا حتی روان‌پریشی هستند اما ابزارهای بازدارنده این پدیده ناهنجار چیست؟ دکتر آیتی در پاسخ به این پرسش می‌گوید: برای این مساله تا اندازه‌ای می‌توان دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های مورد نیاز را پیش‌بینی کرد که براساس آن افراد نتوانند همکار خود یا دیگران را تخریب کنند، به جز این که براساس مستندات قانونی و در یک فرآیند و پروسه‌ای که بر اساس حوزه اخلاق تعریف شده باشد، اقدام کنند. البته مشروط بر این که به طرف مقابل هم امکان دفاع داده شود. به اعتقاد این کارشناس در مواردی هم که قانون سکوت کرده باشد باید موضوع را به حوزه اخلاق واگذار کرد.

خیلی جرات می‌خواهد؛ چه چیز جرات می‌خواهد؟ تخریب و حذف همکار خود؛ شما در کدام یک از این سه دسته قرار می‌گیرید؟ #171؛ مغزهای بزرگ درخصوص ایده‌ها بحث می‌کنند؛ مغزهای متوسط در مورد حوادث صحبت می‌کنند و مغزهای کوچک درباره مردم گفت‌وگو می‌کنند."؛

چیزی به نام تبعیض

مهران طهماسبی، پژوهشگر مسائل مدیریتی مجموعه عوامل استرس‌زای محیط کار منجر می‌شود به 4 دسته تقسیم می‌کند: روابط بین مسوولان و کارکنان، نوع شغل، ضوابط بین همکاران در یک محیط و امکانات و تجهیزات فضای کار.

نبود تعادل بین هر کدام از دسته‌های مزبور موجب بروز رفتارهای ناهنجار در بین کارکنان می‌شود؛ اما یکی از عوامل با اهمیت در این خصوص تبعیض در پاداش‌هاست که در نهایت به اختلافات ریشه‌دار میان کارکنان یک سازمان یا ارگان ختم خواهد شد.

قانونمداری و رعایت عدالت در توزیع نقدینگی براساس شایسته‌سالاری از ملزومات مدیریت صحیح است که نتیجه آن حفظ کرامت انسانی و ارج نهادن به ارزش‌های اجتماعی است. در غیر این صورت شاهد پارتی‌بازی، زیرآب‌زنی، رشوه‌گیری، بی‌توجهی به قانون و... خواهیم بود که چنین بلایایی هنجارهای عمومی را کمرنگ خواهد کرد.

به باور کارشناسان وقتی شیوه ارزیابی عملکرد شغلی کارکنان دارای ساز و کار مناسبی نباشد، کارکنان دچار استرس خواهند شد. در چنین مواقعی افراد به شکل‌های مختلف درصدد دفاع از منافع و جایگاه خود برخوانند آمد. هنگامی که اشخاص صرفاً براساس ضابطه و نه لیافت بر سر کار آیند، زمینه بروز ترور شخصیت در سازمان نیز شکل عملی به خود می‌گیرد.

لابد و صد البته شما از آن دسته نخواهید بود که به هر شکلی مترصد تصاحب مدارج بالای اداری یا مفتخر به نورچشم شدن رئیس خود است؛ حتی با فرض این که مورد تبعیض واقع شده یا به جایگاه شایسته خود نرسیده باشید. اگر فردی در سازمان یا اداره شما به

امر زیر آب زنی اشتغال دارد و در آن شهره است بدانید که چنین اشخاصی به زعم روانپزشکان دچار نوعی اختلال شخصیتی یا حتی روان‌پریشی هستند. البته نباید نقش جامعه‌ای هم که آنها در آن زندگی می‌کنند نادیده گرفت. به طور کلی کسانی که چنین رفتاری را از خود بروز می‌دهند شخصیت بالغی ندارند. برای کمک به چنین افرادی در حال حاضر رشته‌ای به نام ««روان‌شناسی صنعتی» یا ««روان‌شناسی صنعت و مدیریت» وجود دارد که متخصصان در این حوزه به آنها مشاوره‌های لازم را ارائه می‌دهند.

روش‌های زیر آب زنی!

در رشته زیرآب‌زنی و تبدیل نان به آجر، کلی دانش کسب کرده‌ایم. شاید صورت بیان مساله شکلی طنز داشته باشد اما حاوی واقعیتی تلخ است که ذهن و افکار افراد را در محیط کار مشوش کرده است. زیرآب زدن برای خود فنون و روش‌های خاصی را دارد! تعجب نکنید، چکیده‌ای از این روش‌ها توضیح داده می‌شود تا بدانید و باور کنید. لازم به یادآوری است که این مسائل باید با رعایت اصول روان‌شناسی و جامعه‌شناسی انجام شود تا به هدف غایی نایل آید! اگر می‌خواهید یک زیرآب زن حرفه‌ای شوید نباید طرف ماجرا از این موضوع بویی ببرد، چون رشته شما پنبه خواهد شد. امانتدار خود باشید! با بدگویی و غیبت نباید کار را آغاز کرد. چون در همان مرحله اول مخاطب به شما بد بین خواهد شد. کمی از فردی که قرار است زیر آبش را بزنید تعریف و تمجید کنید، مگر نه این است که شما صلاح او را می‌خواهید! همین را به مدیر خود بگویید که شما خیرخواه، دلسوز و غمخوار همکاران هستید. مگر این طور نیست؟! ناسزا نگویید، کمش مانعی ندارد! زیادش اثر را خنثی خواهد کرد. اصلاً و به هیچ وجه همزمان زیرآب دو نفر را نزنید، گناه دارند! برای شما هم شاید کمی خطرناک باشد. این توصیه را جدی بگیرید که اصلاً زیر آب خانم‌ها را نزنید آنها تیز هستند و زیرآبتان حتماً خواهد خورد. ماجرا را هم خیلی کش ندهید. در همان جلسه نخست کار قربانی را یکسره فرمایید و دست آخر این که باید زیرآب زد تا رشد کرد. خودتان هم مواظب باشید زیرآبتان نخورد، افت دارد خیلی!

«آبرو»؛ برتر از خون مومن

این است حکایت یک رفتار ناهنجار که گرچه ظاهری عریان دارد، اما گویی سیستم اداری، روش مدیریتی و رفتار جامعه با آن کنار آمده است.

در این زمینه با هیچ آدم زیرآب‌زنی نمی‌توان و نمی‌شود گفت‌وگو کرد، چون همه خود را بري و عاری از آن می‌دانند، اما آیا موضوع به این اندازه اهمیت دارد و آیا چنان گسترده و همه‌گیر شده که مستلزم تدابیر جدی باشد؟ اصلاً می‌توان از آن به عنوان یک آفت مهم یا بحرانی که سیستم اداری را درگیر خود کرده است، یاد کرد؟ دکتر آیتی پاسخ می‌دهد: بله؛ می‌توان از نگاه‌های مختلف به آن نگریست و تعبیر مختلفی را برای آن به کار برد، اما در این میان چیز مهمی قربانی می‌شود؛ ««آبرو»؛ چیزی که حفظش از خون مؤمن واجب‌تر است.

سامان عابری / جام‌جم